

اطلاعات مقاله

نویسندگان

فایل ها

کد مقاله

JGK-1402

عنوان مقاله

تحلیل رضایتمندی شهروندان از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی (نمونه: منطقه شش شهرداری مشهد)

شناسه دیجیتال (DOI)

10.22034/JGK.2022.308614.0

نوع مقاله

تاریخ شهرسازی خراسان بزرگ

موضوعات

چکیده

عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد جامعه تاکید دارد. از منظر نظریه جان رالز در رابطه با عدالت توزیعی، هیچ نابرابری مجاز نیست مگر این که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد. هدف این پژوهش بررسی میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی است. روش گردآوری اطلاعات اسنادی و پیمایشی است. در مرحله میدانی، پس از طراحی پرسشنامه در قالب هفت شاخص و 38 گویه، پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ 0.735 تأیید شد. سپس با استفاده از فرمول کوکران تعداد 384 نفر از شهروندان منطقه شش مشهد مورد پرسش قرار گرفتند و نتایج با استفاده از نرم‌افزار SPSS و کمترین، و شاخص‌های مبلمان و کیفیت فضای سبز، بیشترین، میزان رضایت شهروندان منطقه را به خود اختصاص داده است. اکثریت پاسخ‌دهندگان از تعداد و مکانیابی پارک‌ها رضایت ندارند. شاخص موران نشان می‌دهد که پارک‌ها بیشتر در سمت غربی منطقه جانمایی شده و از الگویی پراکنده و بدون برنامه‌ریزی پیروی می‌کنند. از منظر نظریه عدالت توزیعی رالز می‌توان رضایت پایین شهروندان که نشان از توزیع، دسترسی و کیفیت نامناسب پارک‌ها دارد، را ناعادلانه نیز تعبیر کرد و منطقه شش مشهد به عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. پیشنهاد می‌شود شهرداری نسبت به توزیع مناسب امکانات و خدمات و نیز کیفیت‌بخشی به پارک‌ها در منطقه شش حساس‌تر باشد تا میزان رضایت ساکنان این منطقه افزایش یابد.

کلیدواژه‌ها

رضایتمندی، پارک‌های شهری، عدالت توزیعی، جان رالز، منطقه شش مشهد

عنوان مقاله / English

Citizens' Satisfaction Analysis of Urban Parks from the Perspective of Distributive Justice (case study: District 6 of Mashhad Municipality)

Distributive justice emphasizes the equitable allocation of resources among members of society. From John Rawls' theory of distributive justice, no inequality is permissible unless it benefits the low-income class. The aim of this study is to investigate the level of satisfaction of citizens of District 6 of Mashhad Municipality with urban parks from the perspective of distributive justice. The method of data collection is documentary and survey. In the field stage, after designing a questionnaire in the form of seven indicators and 38 items, its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient of 0.735. Then, using Cochran's formula, 384 citizens of the district 6 of Mashhad Municipality were interviewed and the results were analyzed using SPSS and ARCGIS software. The results show that the indicators of access, health, security, services and management have the lowest, and the indicators of furniture and quality of green space have the highest, the level of satisfaction of the citizens of the district. The majority of respondents are dissatisfied with the number and location of parks. The Moran index shows that the parks are mostly located in the western part of the district and follow a scattered and unplanned pattern. From the point of view of Rawls' theory of distributive justice, the low satisfaction of citizens, which indicates the distribution, access and poor quality of parks, can also be interpreted as unfair, and the district 6 of Mashhad, as one of the deprived areas of the city, has less justice in this regard. It is suggested that the municipality be more sensitive to the proper distribution of facilities and services as well as the quality of parks in district 6 in order to increase the satisfaction of the residents of this district.

چکیده /
English

کلیدواژه‌ها
English /

1400-06-19 14:59:37

تاریخ
ارسال

1400-11-19

تاریخ
پذیرش

با سلام

توضیحات
نویسنده

لطفا بررسی بفرمایید اگر در فرایند داوری قرار می‌گیرد مبلغ داوری پرداخت و فیش آن ارسال گردد. با احترام

توضیحات سردبیر

پذیرفته شده برای انتشار

وضعیت

1400-11-19 10:52:33

تاریخ
آخرین
تغییرات

تحلیل رضایتمندی شهروندان از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی

(نمونه: منطقه شش شهرداری مشهد)

روح اله اسدی

استادیار، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده
مسئول)

ایمیل: asadir@ferdowsi.um.ac.ir

تلفن: 051383805187

مرضیه صبوری

دانشجوی کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد،
مشهد، ایران

ایمیل: sabouri.1998@mail.um.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۵۲۰۶۱۰۳۲

چکیده

عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد جامعه تاکید دارد. شیوه توزیع خدمات و امکانات در نهایت بر رضایتمندی شهروندان تأثیر می‌گذارد. از منظر نظریه جان رالز در رابطه با عدالت توزیعی، هیچ نابرابری مجاز نیست مگر این که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد. هدف این پژوهش بررسی میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی است. روش گردآوری اطلاعات اسنادی و پیمایشی می‌باشد. در مرحله میدانی، پس از طراحی پرسش‌نامه در قالب هفت شاخص و ۳۸ گویه، پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ ۰.۷۳۵ تأیید شد. سپس با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر از شهروندان منطقه شش مشهد مورد پرسش قرار گرفتند و نتایج با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد، شاخص‌های دسترسی، بهداشت، امنیت، خدمات و مدیریت، کمترین و شاخص‌های میلمان و کیفیت فضای سبز، بیشترین میزان رضایت شهروندان منطقه را به خود اختصاص داده است. اکثریت پاسخ‌دهندگان از تعداد و مکان‌یابی پارک‌ها رضایت ندارند. از منظر نظریه عدالت رالز می‌توان رضایت پایین شهروندان که نشان از توزیع، دسترسی و کیفیت نامناسب پارک‌ها دارد، را ناعادلانه نیز تعبیر کرد و منطقه شش مشهد به عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. یک نکته اساسی در نظریه رالز این است که نهادها هستند که شیوه توزیع منابع و امکانات را تعیین می‌کنند، بنابراین پیشنهاد می‌شود شهرداری نسبت به توزیع مناسب امکانات و خدمات و نیز کیفیت‌بخشی به پارک‌ها در کل شهر به ویژه منطقه شش حساس‌تر باشد تا میزان رضایت ساکنان این منطقه افزایش یابد.

واژگان کلیدی: رضایتمندی، پارک‌های شهری، عدالت توزیعی، جان رالز، منطقه شش مشهد

Citizens' Satisfaction Analysis of Urban Parks from the Perspective of Distributive Justice

(case study: District 6 of Mashhad Municipality)

Rouhollah Asadi

Assistant Professor, Geography and Urban Planning, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran (Corresponding Author)

Email: asadir@ferdowsi.um.ac.ir

Marzieh Sabouri

Master Student, Geography and Urban Planning, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Email: sabouri.1998@mail.um.ac.ir

abstract

Distributive justice emphasizes the equitable allocation of resources among members of society. The way services and facilities are distributed ultimately affects citizens' satisfaction. From John Rawls' theory of distributive justice, no inequality is permissible unless it benefits the low-income class. The aim of this study is to investigate the level of satisfaction of citizens of District 6 of Mashhad Municipality with urban parks from the perspective of distributive justice. The method of data collection is documentary and survey. In the field stage, after designing a questionnaire in the form of seven indicators and 38 items, its reliability was confirmed by Cronbach's alpha coefficient of 0.735. Then, using Cochran's formula, 384 citizens of the district 6 of Mashhad Municipality were interviewed and the results were analyzed using SPSS software. The results show that the indicators of access, health, security, services and management have the lowest, and the indicators of furniture and quality of green space have the highest, the level of satisfaction of the citizens of the district. The majority of respondents are dissatisfied with the number and location of parks. From the point of view of Rawls' theory of distributive justice, the low satisfaction of citizens, which indicates the distribution, access and poor quality of parks, can also be interpreted as unfair, and the district 6 of Mashhad, as one of the deprived areas of the city, has less justice in this regard. A key point in Rawls' theory is that it is the institutions that determine the distribution of resources and facilities, so, it is suggested that the municipality be more sensitive to the proper distribution of facilities and services as well as the quality of parks throughout the city, especially in District 6, in order to increase the satisfaction of the residents of this area.

Keywords: Satisfaction, urban parks, distributive justice, John Rawls, District 6 of Mashhad

افزایش جمعیت و رشد شتابان شهرنشینی در اثر مهاجرت روستاییان، توسعه فیزیکی شهرها را به دنبال داشته است. سرعت این توسعه بیشتر کشورها را با مشکلات متعدد همچون ازهم‌پاشیدگی نظام توزیع مراکز خدمات شهری و در نتیجه نابرابری اجتماعی شهروندان در بهره‌مندی از این خدمات مواجه نموده است (داداش پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۶). تضمین مساوی بودن فرصت‌ها و توزیع مکانی عملکردها و دسترسی مناسب به مراکز خدماتی و فعالیتی که نمود عینی و کالبدی آن را می‌توان در کاربری‌ها و سرانه‌های مختلف شهری دید، از مباحثی است که در بحث عدالت و مطالعات شهری، مورد توجه واقع شده است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۲۰). در این خصوص برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران موظف هستند با در نظر گرفتن عدالت در نحوه توزیع خدمات، به شناسایی مناطقی که بهره‌مندی محدود و نامناسبی از خدمات شهری دارند بپردازند و با تخصیص منابع و امکانات در آینده در جهت رفع این تبعیض‌ها گام بردارند (نیری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۶).

پارک‌ها به‌عنوان عنصری تأثیرگذار در شهرها، در سلامت جسمی - روانی مردم و نیز زیباسازی محیط‌زیست اهمیت بسزایی دارند (قبادی، ۱۳۹۱). از آن جایی که نحوه توزیع و دسترسی شهروندان به پارک‌ها یکی از فاکتورهای مهم در زمینه ارزیابی خدمات عمومی است (احمدی علوی، ۱۳۹۲: ۷۰)، لذا برابری در دسترسی به پارک‌ها به‌عنوان جزئی مهم در خدمات شهری و از اساسی‌ترین فرایندهای توسعه شهری جهت برنامه‌ریزی عدالت‌محور می‌باشد. با این حال در بسیاری از شهرها دسترسی به لحاظ محلی متفاوت است؛ به گونه‌ای که بعضی محلات از دسترسی نامطلوب نسبت به پارک‌ها رنج می‌برند و با وجود جمعیت بسیار از فضای سبز و پارک به میزان کافی برخوردار نمی‌باشند. آژانس محیط‌زیست اروپا^۱ (EEA) در این خصوص اشاره می‌کند زمانی می‌توان گفت شهروندان از دسترسی مطلوبی برخوردارند که در فاصله ۱۵ دقیقه پیاده‌روی به فضای سبز شهری دسترسی داشته باشند و برای این دسترسی فاصله‌ای معادل ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ متر را طی نمایند به این شکل می‌توان گفت دسترسی شهروندان مناسب است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۵). علاوه بر این، پارک‌های شهری به طور گسترده‌ای به ارائه منافع اجتماعی و زیست‌محیطی چندگانه شناخته شده‌اند، اما اغلب در بین گروه‌های اقتصادی، اجتماعی و قومی به صورت ناعادلانه توزیع می‌شوند. برای روشن شدن این موضوع منطقه شش شهرداری مشهد به‌عنوان یکی از مناطق کمتر توسعه‌یافته از میان مناطق سیزده‌گانه آن انتخاب گردیده است. این منطقه که در جنوب شرقی شهر مشهد قرار گرفته است با مساحتی برابر ۱۸۶۹ هکتار، هشتمین منطقه به لحاظ وسعت در میان مناطق شهرداری محسوب می‌شود و از آنجایی که جمعیتی بالغ بر ۲۳۴ هزار نفر را در خود جای داده، به‌عنوان یکی از مناطق پرجمعیت شهر مشهد به شمار می‌آید. این منطقه به لحاظ شاخص درآمدی از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد و با توجه به موقعیت جغرافیایی آن یکی از مناطق حاشیه‌نشین مشهد است (URL 1). از آنجایی که دسترسی به زیرساخت‌های مختلف شهری برای تمامی شهروندان به صورت عادلانه و برابر ضروری است، و مشاهدات میدانی و مطالعات اولیه نشان از عدم توزیع مناسب پارک‌های شهری در این منطقه داشته است، لذا پژوهش حاضر تلاش دارد تا به تحلیل دسترسی شهروندان به پارک‌های شهری در منطقه شش شهرداری مشهد از منظر عدالت توزیعی (با تأکید بر نظریه عدالت جان رالز^۲) بپردازد، که در این راستا ادراک شهروندان از شاخص‌های دسترسی و کیفیت

پارک‌ها و رضایتمندی آنان مورد بررسی قرار می‌گیرد. از این رو، پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش عبارت است از: میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از دسترسی و کیفیت پارک‌های منطقه شش به چه میزان است؟ و این که وضعیت موجود توزیع و دسترسی به پارک و میزان رضایت شهروندان با استفاده از نظریه عدالت توزیعی رالز چگونه تحلیل می‌شود؟ برای سؤال نخست این فرضیه طرح شده است: میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش از دسترسی و کیفیت پارک‌های منطقه شش در سطح پایینی قرار دارد. پرسش دوم نیز با توجه به نظریه رالز تحلیل می‌گردد.

۲- پیشینه پژوهش

دسترسی به یک پارک عمومی منوط به درک فرد از پارک همراه با ویژگی‌های محیط فیزیکی است (Mahmud, 2018). فصیحی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل دسترسی به بوستان‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی در شهر ایلام» با استفاده از شیوه‌های آمار توصیفی و تکنیک بافری به صورت کمی و کیفی در سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS عدالت فضایی بوستان‌های شهری را در شهر ایلام مورد بررسی قرار دادند آن‌ها با تاکید بر شاخص دسترس‌پذیری در میان شاخص‌های عدالت فضایی به این نتیجه دست یافتند که بوستان‌های شهری در ایلام با توجه به استانداردهای تعریف شده از توزیع متوازی برخوردار نمی‌باشد، به طوری که تمرکز این بوستان‌ها در نیمه شمالی شهر به مراتب بیشتر از جنوب و مرکز شهر بوده است این در حالی است که یک سوم از جمعیت شهر در قسمت جنوبی ساکن بوده و از دسترسی نامطلوبی نسبت به بوستان‌ها برخوردار می‌باشند. جعفری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تحلیل توزیع پارک‌های شهری با رویکرد عدالت فضایی در شهر بناب» به صورت کمی و کیفی و با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS)، پارک‌های شهری را از منظر عدالت فضایی مورد بررسی قرار دادند نتایج حاصل از پژوهش آنان بیانگر آن بود که توزیع پارک‌ها در این شهر به شکل خوشه‌ای بوده که بیانگر توزیع نسبتاً مناسب پارک‌ها در مناطق مرکزی و شمال شرقی شهر و نامناسب بودن آن در سایر بخش‌های شهری می‌باشد. حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تحلیل توزیع مکانی - فضایی پارک‌های درون شهری آمل با رویکرد عدالت اجتماعی» به صورت کمی و کیفی و با استفاده از دو نرم‌افزار SPSS و ARC GIS به این نتیجه دست یافتند که عدم توزیع مناسب پارک‌های موجود در سطح شهر موجب کاهش رضایت و مراجعات مردمی به پارک‌ها شده است، ضمن آنکه الگوی پراکنش فضای سبز شهری نیز مناسب نمی‌باشد. هرمزی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «رضایت شهروندان از پارک‌ها و فضای سبز شهری در بندرعباس» به صورت کمی و با استفاده از پرسش‌نامه و تحلیل آن در نرم‌افزار SPSS به این نتیجه دست یافتند که نبود فضاهای سرپوشیده و سایه‌دار، مناسب نبودن فضای بازی کودکان، کافی نبودن فضای سبز، نبود پارکینگ مناسب و مواردی دیگر از جمله عواملی هستند که باعث کاهش کیفیت پارک‌ها و عدم رضایت شهروندان از پارک‌های شهری شده است. منیرالزمان^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «تجزیه و تحلیل رضایت ساکنان از ویژگی‌های پارک‌های شهری در شهر دمام عربستان سعودی» با روشی کمی و از طریق پرسش‌نامه و تجزیه و تحلیل آن به روش‌های آماری در نرم‌افزار SPSS رضایت شهروندان را در خصوص پارک‌های شهری مورد سنجش قرار دادند. نتایج نشان داد که پارک‌های شهری منتخب از نظر شاخص بهداشت، امنیت و دسترسی از وضعیت

مطلوبی برخوردار نمی‌باشند و این موضوع موجب عدم رضایت شهروندان از این پارک‌ها شده است. لیو^۱ و شیائو^۲ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «عوامل مؤثر بر رضایت کاربران از پارک‌های شهری در شن ژن چین» با استفاده از روشی کمی و کیفی نظرات مردم را در خصوص پارک‌ها بررسی نمودند. نتایج به‌دست‌آمده به‌وسیله پرسش‌نامه و تجزیه‌وتحلیل آن در نرم‌افزار SPSS بیانگر آن بود که علاوه بر دسترسی آسان به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم در میزان رضایتمندی شهروندان، اندازه پارک، پوشش گیاهی، امکانات تفریحی، جلوه بصری چشم‌انداز، نگهداری از امکانات و گیاهان و تمیزی محیط، مجموعه‌ای از عوامل اصلی هستند که بیشترین میزان تأثیر را در رضایت از پارک‌های شهری توسط شهروندان به خود اختصاص می‌دهد. تلال^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «دسترسی بازدیدکنندگان از پارک‌های شهری پورتلند و اورگان» به شکل کمی و کیفی و با شیوه مصاحبه از شهروندان و مشاهده میدانی، اطلاعات را جمع‌آوری نمودند. نتایج حاصل از پژوهش آنان بیانگر آن بود که ۷۹ درصد از شهروندان دسترسی به پارک‌ها را مورد انتقاد قرار داده و برای بهبود دسترسی به پارک‌ها موافق به ایجاد تغییر و تحولاتی در مسیر پارک‌های موردنظر بودند. باسیو^۴ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «برداشت بازدیدکنندگان پارک از دسترسی به پارک‌های شهری در هند و مزایای آن» با استفاده از روش‌های کمی و کیفی و با تکیه بر مصاحبه از شهروندان چهار پارک را به طور تصادفی انتخاب نمودند. نتایج بیانگر آن بود که پارک‌های بزرگ با پوشش گیاهی بالا و انواع گونه‌های درخت و پرنده به دلیل هزینه‌های ورودی بالا تنها بازدیدکنندگان ثروتمند را شامل می‌شود و افراد کم‌درآمد تنها از پارک‌های همسایگی کوچک استفاده می‌نمایند. علاوه بر آن نتایج نشان داد که مردان بیش از زنان از پارک‌ها بازدید می‌کردند و زنان چالش عدم امنیت و ایمنی را دلیل این موضوع شمردند. ویلیامز^۵ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان «مطالعه تطبیقی دسترسی به فضای سبز و نابرابری در پنج شهر ایالت متحده» با روشی کمی و کیفی و با استفاده از نرم‌افزار ARC GIS و OSM^۶ شعاع عملکردی هر پارک را در قالب نقشه مشخص کرده و دریافتند نابرابری در دسترسی به پارک‌ها در برخی از شهرهای ایالت متحده بسیار گسترش یافته به‌گونه‌ای که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد بیشتر از سایر بخش‌ها می‌باشد. نابرابری بین گروه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی برای دسترسی به پارک در ایالت متحده به موضوع قابل توجهی تبدیل گشته است، به‌گونه‌ای که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد در حال تشدید است. ویو^۷ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود با نام «اثرات زمینه‌ای دسترسی و استفاده از پارک بر رضایتمندی شهروندان» به‌صورت کمی و کیفی نظرات شهروندان را در صد و پانزده محله در شهر پکن به‌صورت تصادفی مورد بررسی قرار دادند نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل با دو نرم‌افزار SPSS و ARC GIS نشان می‌دهد که دسترسی به پارک بستگی به امکانات محلی و خصوصیات آن محله دارد و آن گروه از محلاتی که از وضعیت نامطلوبی برخوردارند دسترسی نامطلوبی داشته و نارضایتی مردم را نیز به دنبال داشته‌اند. بیکر^۸ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «دسترسی به پارک‌ها در محلات کم‌درآمد شهری» با رویکردی کمی و با استفاده از پرسش‌نامه به سنجش نظرات

-
1. Liu
  2. Xiao
  3. Talal
  4. Basu
  5. Williams
  6. Open Street Map
  7. Wu
  8. Bakar

شهروندان پرداختند. در این پژوهش ابزار ارزیابی نظرات شهروندان در خصوص کیفیت پارک‌های محله QNPC بوده که نتایج حاصل از آن نشان می‌دهد شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع با دسترسی به پارک‌ها رابطه تنگاتنگی داشته و شهروندان در محلات کم‌درآمدتر از دسترسی مناسبی برخوردار نمی‌باشند. ون^۱ و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش خود با عنوان «بررسی اختلاف فضایی در توزیع پارک‌ها و فضای سبز در ایالت متحده» با روشی کمی و کیفی و با استفاده نرم‌افزار ARC GIS دریافتند که مناطق شهری با نرخ بالای فقر و نژاد سیاه‌پوست و اسپانیایی‌زبان به پارک‌ها دسترسی مطلوبی داشتند اما از فضای سبز بسیار محدودی برخوردار بودند، درحالی‌که مناطق روستایی با فقر بسیار به فضای سبز بسیاری دسترسی داشته ولی از دسترسی به پارک‌ها محروم می‌باشند. این یافته‌ها حاکی از آن است که سیاست‌ها باید در جهت تأمین فضای سبز موجود در مناطق فقیرنشین شهری و تأمین پارک برای مناطق روستانشین باشد.

بخشی از تحقیقات نیز با تمرکز بر ابعاد ذهنی و روانی دسترسی به پارک انجام شده است. پارک (۲۰۱۷) در تحقیق خود، مؤلفه‌های ادراکی مؤثر بر استفاده از پارک را موردتوجه قرارداد. وی عوامل تشکیل‌دهنده ذهنی و روان‌شناختی دسترسی به پارک و روش‌های اندازه‌گیری را از طریق مرور ادبیات سیستماتیک بررسی می‌کند. او با تجزیه‌وتحلیل ۳۴ اثر منتخب، ماتریسی را ایجاد کرد که اطلاعات مربوط به مکان سایت، تمرکز تحقیق، روش‌های بررسی، روش‌های جمع‌آوری داده‌ها و شاخص‌های ادراک شده کیفیت پارک را ارائه می‌دهد. این مطالعه نشان داد که نزدیکی به پارک، محیط اجتماعی، ایمنی، جذابیت، نگهداری و تمیزی شاخص‌هایی هستند که به طور گسترده برای اندازه‌گیری دسترسی درک شده استفاده می‌شوند. وی نشان داد که بهره‌برداری از پارک به‌جای محیط کالبدی، با درک محیط ارتباط مستقیم‌تری دارد (Mahmud, 2018). همچنین، دسترسی ادراکی و روان‌شناختی به پارک از ادراک فاصله، کیفیت پارک و محیط محله ناشی می‌شود که می‌تواند به صورت کمی یا کیفی اندازه‌گیری شود (Park, 2017). مهدیار و دالی^۲ (۲۰۱۶) مطالعه دیگری را با هدف شناسایی عوامل حیاتی برای نوجوانان در درک دسترسی به پارک انجام دادند. نویسندگان در این مطالعه رویکرد کیفی را در پیش گرفتند، مصاحبه انجام دادند و یک مدل جامع تهیه کردند. مهم‌ترین عوامل شناسایی‌شده در این مطالعه، ادراک در رابطه با اثربخشی هزینه‌ی طریقه سفر، زمان سفر، راحتی، جذابیت مسیر سفر و ایمنی درک شده است (Mahmud, 2018).

محمود^۳ (۲۰۱۸) در ارزیابی از دسترسی دانش‌آموزان به پارک‌های عمومی در شهر ایمز^۳ در ایالت آیووا آمریکا تلاش می‌کند موقعیت‌های فضایی فاقد خدمات پارک، شاخص‌های مهم مؤثر بر دسترسی به پارک و ارتباط هیجانی فرد با پارک را شناسایی کند. پس از شناسایی مناطق مسکونی نیاز به خدمات پارک، تجزیه و تحلیل‌های آماری مختلف مانند توزیع فراوانی و رگرسیون چندگانه برای بررسی عوامل مهم در دسترسی به پارک انجام می‌شود. نتایج نشان تحقیق وی نشان می‌دهد که «نزدیکی»، «کیفیت مسیر بهبود یافته و ایمن» و «ارتباط شخصی با پارک»^۴ سه شاخص اصلی برای پیش‌بینی دسترسی کلی به پارک هستند (Mahmud, 2018).

---

1. Wen
2. Mahdiar & Dali
3. Ames
4. Personal connection to park

مجموعه مطالعات بررسی شده نشان می‌دهد، درباره جنبه‌های مختلف دسترسی و رضایتمندی از پارک‌ها در داخل و خارج از کشور با رویکردهای کمی و کیفی و نیز با در نظر گرفتن بعد عینی و ذهنی، مطالعاتی انجام شده است، با این حال جنبه‌های مرتبط با عدالت توزیعی و به‌ویژه تحلیل رضایتمندی شهروندان از امکانات و خدمات شهری از منظر نظریه جان رالز، جنبه متفاوتی است که این پژوهش تلاش دارد با تمرکز به رضایتمندی از پارک‌ها به آن بپردازد.

۳- مبانی نظری

۳-۱- رضایتمندی

رضایت از دو کلمه Satis به معنای کافی و Factor به معنای انجام‌دادن یا ساختن مشتق شده است، در نتیجه رضایت به معنای طلب کردن چیزی است که به دنبال آن هستیم تا وقتی که آن را به طور کامل به دست آوریم (سروستانی، ۱۳۹۱: ۱۵) یکی از موضوعات مهم در زندگی هر شخص رضایتمندی از محلی است که در آن ساکن است. لذا می‌توان گفت رضایتمندی از محل سکونت به عوامل متعددی اعم از خدمات تفریحی و رفاهی، امنیت، وجود فضا و مکانی برای تعاملات اجتماعی و... بستگی دارد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۰). رضایت مسکونی می‌تواند به عنوان تطابق بین محیط ایده‌آل فرد و ویژگی‌های عینی و ذهنی محیط واقعی او تعریف شود. این جزء مرتبط با کیفیت زندگی در نظر گرفته می‌شود (هوانگ و همکاران، ۲۰۱۵). در بررسی فضای سبز شهری، میزان رضایتمندی شهروندان از وضعیت فضای سبز و پارک‌های شهری حائز اهمیت است؛ زیرا یکی از جنبه‌های مهم سنجش رضایت مردم از محیط زندگی‌شان نحوه تعامل انسان و محیط است. احساس رضایت شهروندان از محیط شهر و خدمات شهری که توسط شهرداری ارائه می‌شود، عامل مهمی در انگیزه بخشی به شهروندان برای مشارکت در توسعه شهری و بهبود کیفیت محل سکونت آنان است. نزدیکی به پارک‌ها و فضاهای سبز عامل مهمی در ترویج فعالیت‌های اجتماعی برای جامعه شهری محسوب می‌شود و سبب ایجاد روابط اجتماعی قوی در درون جامعه شهری می‌گردد ضمن آنکه احساس ناامنی و افسردگی را نیز از شهروندان دور می‌کند؛ بنابراین ساکنان نواحی شهری، گرایش دارند تا محل سکونت خود را با مناطق شهری که فضاهای سبز عمومی و پارک‌های شهری در داخل و اطراف آن‌ها وجود دارد تطبیق دهند (علوی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۵) با توجه به آنچه در خصوص اهمیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری و میزان رضایتمندی شهروندان از این فضاها مطرح شد می‌توان گفت میزان رضایتمندی شهروندان از این فضاها با شاخص‌های مختلفی قابل سنجش است که از جمله آن‌ها می‌توان به شاخص کیفیت و دسترسی به پارک‌ها و فضاهای سبز شهری اشاره نمود که ادراک شهروندان از این دو نقش مهمی در میزان رضایت آنها دارد، در ادامه به این ابعاد بیشتر پرداخته می‌شود.

۳-۱-۱- کیفیت پارک‌ها و فضای سبز

کیفیت به معنای چیزی است که یک شخص، شیء و یا فکر داشته و موجب خاص و جالب شدن آن می‌گردد (سروستانی، ۱۳۹۱: ۲۵) در این بخش منظور از مفهوم کیفیت، کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز به عنوان یکی از زیرساخت‌های مهم شهری است. از آنجایی که پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به عنوان یکی از فضاهای مهم جمعی در شهرها برای گذران اوقات فراغت و تعاملات اجتماعی محسوب می‌شوند، توجه به کیفیت آن‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است (شیخی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳).

همچنین کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به‌عنوان یکی از عوامل مهم در رضایتمندی شهروندان شناخته می‌شوند. شاخص‌های بسیاری برای سنجش میزان کیفیت پارک‌ها و فضاهای سبز شهری وجود دارد که از میان آن‌ها می‌توان به وجود فضاهای سرپوشیده سایه‌دار، وجود فضاهای کافی برای بازی کودکان، میزان سطح قابل قبول فضای سبز به‌کاررفته در پارک‌ها و وجود پارکینگ مناسب برای وسایط نقلیه شخصی، فراهم بودن امنیت اجتماعی، بهداشت و پاکیزگی محیط و در نهایت مبلمان کافی و مناسب اشاره نمود (هرمزی و همکاران، ۱۳۹۳؛ منیرالزمان و همکاران، ۲۰۲۱؛ شیخی و همکاران، ۱۳۹۵؛ ناصر و محمدی، ۱۳۹۵)

۳-۱-۲- دسترسی و متغیرهای مربوط به آن

دسترسی اصطلاح متداولی است که توسط افراد مختلف در هر مکان و زمان از روز تجربه شده و به معنای سهولت دستیابی به مقصدهای مطلوب است و آن را می‌توان میزان فرصت نسبی برای تعامل و تماس با یک پدیده معین مانند پارک نیز تعریف کرد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴). دسترسی در لغت معنای وسیع و متنوعی را در برمی‌گیرد. به‌گونه‌ای که می‌توان آن را نزدیکی مکانی - زمانی نسبت به محل کار و یا استفاده از خدماتی که توسط مؤسسات خدماتی ارائه می‌شود نیز تعریف نمود (هاروی، ۱۳۷۶: ۲۸۰). اگر بخواهیم واژه دسترسی را در شهر مورد بررسی قرار دهیم می‌توانیم آن را دربردارنده معنای ویژه‌ای بشماریم که با بسیاری از اجزا و عناصر شهری در ارتباط است. ضمن آنکه، نمی‌توان آن را بدون در نظر گرفتن سایر عناصر دخیل مورد کندوکاو قرارداد. دسترسی مطلوب در شهر دسترسی است که همه منافع فردی و جمعی شهروندان را در چارچوب معینی تأمین کند. دسترسی علاوه بر اینکه برای افراد نیاز محسوب می‌شود، در واقع امکان این را برای شهروندان به همراه دارد که بتوانند با استفاده از شبکه ارتباطی از جمله بزرگراه و خیابان‌ها به آن دست پیدا کنند (آبرکار، ۱۳۹۳: ۲۰)؛ بنابراین می‌توان گفت دسترسی عامل مهمی در زندگی شهروندان محسوب شده و مهم‌ترین سرمایه مکانی برای یک منطقه است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۴)، لذا در برنامه‌ریزی‌ها سعی بر این است تا در فرایند تعیین انواع کاربری اراضی، خدمات و غیره به‌گونه‌ای استقرار یابند تا دسترسی ساکنین همه بخش‌های شهر به طور یکسان و مناسب صورت گیرد (آبرکار، ۱۳۹۳: ۲۱). در این خصوص باید گفت دسترسی به فضاهای عمومی به وسیله ارتباط فیزیکی و بصری که با محیط اطراف خود برقرار می‌کند، شناسایی می‌شود. فضای عمومی موفق آن فضایی می‌باشد که رفتن به آن و بازگشتن از آن به راحتی انجام شود. علاوه بر نزدیکی به فضای عمومی و پراکنش آن در سطح شهر، نوع و ساختار خیابان‌ها و کمیت و کیفیت پیاده‌روها عاملی مهم در تعامل اجتماعی و دسترسی به فضاهای عمومی است (پاساگولاری و دراتلی^۱، ۲۰۰۴: ۲۲۷). ضمن آنکه قابلیت دستیابی به حمل‌ونقل عمومی مانند اتوبوس، مترو، غیره و یا داشتن اتومبیل شخصی نیز یکی دیگر از عوامل مهم در افزایش دسترسی به فضاهای عمومی محسوب می‌شود (لاو و وچوآ، ۲۰۰۳: ۲۰۱). بر این اساس چگونگی پراکنش و توزیع فضاهای عمومی و مکان‌یابی مناسب آن‌ها، کمیت و کیفیت پیاده‌روها، قابلیت دستیابی به حمل‌ونقل عمومی و ... از مهم‌ترین عوامل

1. Pasaogullari and Doratli

2. Lau and Chiu

مؤثر بر دسترسی به فضاهای عمومی می‌باشد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۵). از آنجایی که این عوامل به طور عادلانه در مناطق مختلف مورد توجه قرار نگرفته‌اند، می‌توان گفت موضوع نحوه دسترسی به خدمات شهری و در نتیجه میزان رضایت شهروندان از توزیع خدمات با بحثی اساسی به نام عدالت توزیعی گره‌خورده است.

۳-۲- عدالت توزیعی

از آنجایی که سیاست‌های تخصیص و توزیع منابع در شهرها، توسط مدیران و برنامه‌ریزان شهری صورت می‌گیرد، این گروه، از جمله مجریان اصلی اجرای عدالت اجتماعی در شهرها هستند. اسمیت^۱ برنامه‌ریزی شهری را سازوکاری می‌داند که از طریق عدالت توزیعی با فضای شهری ارتباط پیدا می‌کند. اریون یونگ^۲ در نظریه عدالت اجتماعی خود، به عامل توزیع برابر خدمات و منابع شهری در رسیدن به عدالت اجتماعی در شهرها اشاره کرده است. می‌توان گفت که حلقه اتصال اطلاعات مکانی شهری و عدالت اجتماعی، عدالت توزیعی است (الماسی مفیدی، ۱۳۹۸: ۸۳).

عدالت توزیعی، بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد جامعه تاکید دارد. تخصیص عادلانه منابع توزیع شده، فرایند توزیع و الگوی توزیع را در برمی‌گیرد. اصول عدالت توزیعی همچون برابری، نیاز، شایستگی رفاه، به‌عنوان راه‌های درک توزیع عادلانه می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر نظریه‌های معروف و جامع درباره عدالت توزیعی در دهه ۱۹۶۰ مطرح و فرمول‌های خاصی را برای چگونگی توزیع عادلانه و معیارهای سنجش توزیع، نسبت ورودی به خروجی ارائه داده‌اند. سرانجام در دهه ۱۹۷۰ این تفکر با مباحث و اصولی چون عدالت، برابری (فراهم‌کردن نتایج برای همه) و نیاز (فراهم‌کردن نتایج بیشتر برای کسانی که نیاز بیشتری دارند) پیوند خورده است (الماسی مفیدی، ۱۳۹۸: ۸۳). چارچوب‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی که هر جامعه دارد قوانین، نهادها، سیاست‌ها و ... منجر به توزیع متفاوت منافع و مسئولیت‌ها در بین اعضای جامعه می‌شود. این چارچوب‌ها نتیجه فرایندهای سیاسی انسانی هستند و به طور مداوم هم در بین جوامع و هم در درون جوامع در طول زمان تغییر می‌کنند. ساختار این چارچوب‌ها مهم است زیرا توزیع منافع و مسئولیت‌های ناشی از آنها اساساً بر زندگی مردم تأثیر می‌گذارد (دانشنامه فلسفی استنفورد^۳، ۲۰۱۷). چند نظریه درباره عدالت توزیعی وجود دارد که در واقع روش‌های متفاوت برای پاسخ گفتن به این سؤال است که درآمد، ثروت و فرصت و همه چیزهای ارزشمند زندگی چگونه باید توزیع شود؟ (شکل ۱).

نظریه لیبرال:^۴ که معتقدند سیستم عادلانه توزیع، همان سیستم مبادله آزاد یعنی اقتصاد بازار آزاد است. همه افراد، مستقل از پیشینه‌شان، قانوناً با هم برابرند. بدین معنی که امکان همه کارها و حرفه‌ها باید برای همه وجود داشته باشد. توزیع عادلانه حاصل مبادله آزاد و دادوستد داوطلبانه است (سندل^۵، ۲۰۱۶). طرف‌داران اصول آزادی‌خواهی، به‌طور کلی از هر ایده‌آل توزیعی که مستلزم پیگیری الگوهای خاص، مانند حداکثرسازی یا برابری رفاه یا کالاهای مادی است، انتقاد می‌کنند. آنها استدلال

1. Smith
2. Aron Yong
3. Stanford Philosophical Encyclopedia
4. Libertarian
5. Sandel

می‌کنند که پیگیری چنین الگوهایی با مهم‌ترین خواسته‌های اخلاقی آزادی یا مالکیت شخصی در تعارض است (دانشنامه فلسفی استنفورد، ۲۰۱۷).

اصول مبتنی بر رفاه:^۱ (که فایده‌گرایی^۲ مشهورترین آنهاست) معتقد نیستند که دغدغه اصلی توزیعی باید کالاها و خدمات مادی باشد. آنها استدلال می‌کنند که کالاها و خدمات مادی ارزش ذاتی ندارند اما تنها تا آنجا که رفاه را افزایش می‌دهند، ارزشمند هستند. از این رو، آنها استدلال می‌کنند که اصول توزیعی باید باتوجه به تأثیر آنها بر رفاه، اعم از حداکثرسازی یا توزیع، طراحی و ارزیابی شوند. (دانشنامه فلسفی استنفورد، ۲۰۱۷). فایده‌گرایی در این میان بر فراهم‌آوردن بیشترین خوشی برای بیشترین افراد جامعه تأکید دارد.

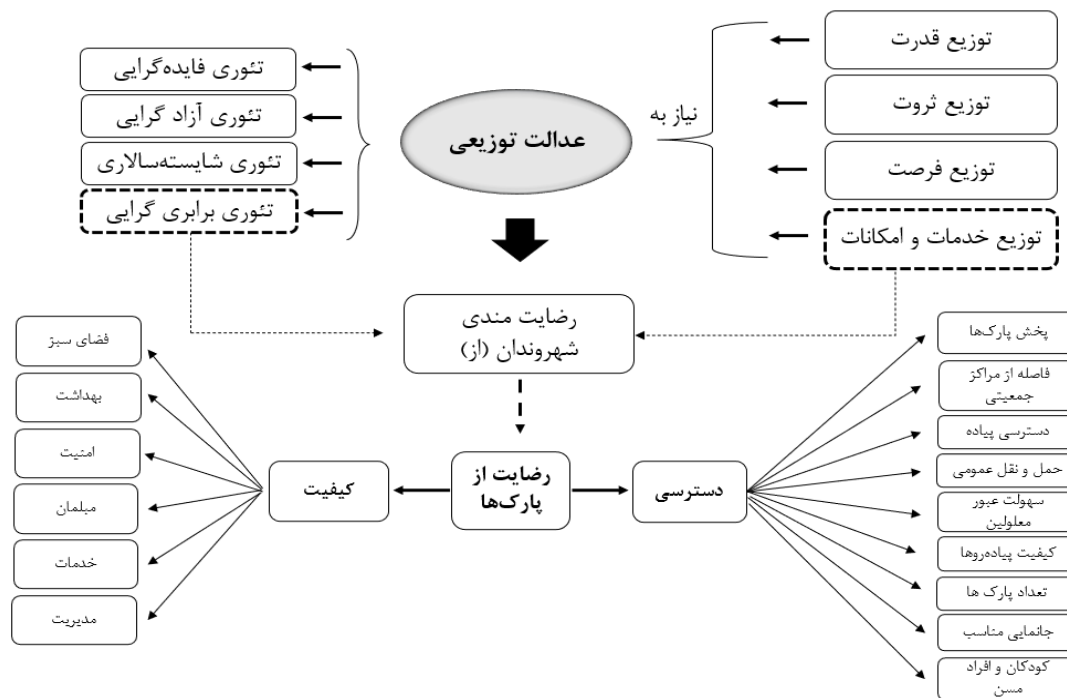
نظریه شایسته‌سالاری:^۳ مدعی برابری عادلانه فرصت‌ها و فراهم‌آوردن فرصت برابر برای افراد جامعه است تا هر کس بر اساس تلاش و میزان شایستگی که از خود نشان می‌دهد بتواند از منابع بهره‌گیرد.

نظریه برابری خواهانه:^۴ به فرایندی تأکید می‌کند که در رابطه با عدالت توزیعی برابر خواهانه‌تر است و جان رالز آن را بر اساس اصل تفاوت^۵ تعریف کرده است، و آن دسته از نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی را مجاز می‌داند که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد. در حقیقت منطق رالز این است که تنها نابرابری‌هایی که به سودرسانی به اقشار کم‌درآمد کمک کند، عادلانه است (سندل، ۲۰۱۶). در ادامه به دلیل اهمیت نظریه جان رالز درباره عدالت توزیعی و تأکید این مقاله بر آن، به طور تفصیلی‌تر نظریه وی بررسی می‌شود.

۳-۳- نظریه جان رالز: یکی از مهم‌ترین فلاسفه سیاسی سده بیستم است که به نسلی از اندیشمندان سیاسی الهام بخشیده و آثارش پیچیده، عمیق و بسیار تفکر برانگیز است. از لحاظ سنت فلسفی، رالز تحت تأثیر کانت بوده و کوشیده است از آن دیدگاه به حل یکی از پیچیده‌ترین مسائل فلسفه سیاسی یعنی مسئله عدالت بپردازد. جوهر اندیشه او «عدالت به‌عنوان انصاف» می‌باشد که با تأکیدات مختلف در آثار او آمده است. رالز معتقد است انصاف به روش اخلاقی رسیدن به اصول عدالت و عدالت به نتایج حاصل از تصمیم‌گیری منصفانه مربوط می‌شود. از نظر او اصول عدالت اصولی است که از وضع انتخاب منصفانه برخیزد. به‌منظور تضمین انتخاب بی‌طرفانه، او معتقد است افراد حاضر در جامعه نباید اطلاعاتی از وضع و ویژگی‌های خود داشته باشند. در این وضع که افراد اطلاعاتی از منافع خود ندارند، دارای روابط اقتصادی با یکدیگر نیستند و نیز با هم رقابت نمی‌کنند. به‌طور کلی در چنین وضعی اعضاء جامعه یا نمایندگان آنها اصولی را برای زندگی اجتماعی تحت شرایط بی‌طرفی یعنی نادیده‌انگاری عوامل تصادفی بر می‌گزینند. این شرایط به عبارت دیگر متضمن حجاب جهلی است که مانع از دسترسی افراد موردنظر به انواعی از اطلاعات می‌شود که داشتن آنها به بی‌طرفی آسیب می‌رساند؛ بنابراین او معتقد

-
1. Welfare-based Principles
  2. Utilitarianism
  3. Meritocratic
  4. Egalitarian
  5. Difference Principle

است در چنین وضعی آنان چیزی درباره امتیازات و اوضاع و احوال طبیعی، اجتماعی، تربیتی، شغلی، درآمدی و ارثی خود نمی‌دانند (بشیریه، ۱۳۷۵: ۳۷). به همین جهت رالز معتقد است آنچه که این افراد با این شرایط در این وضعیت اولیه بر روی آن توافق می‌کنند تا یک قانون اساسی شکل بگیرد، بیانگر عدالت است. نکته قابل توجه این است که این دسته از افراد اصول واقعی عدالت را استنتاج نمی‌کنند بلکه تنها آنان را از میان سایر بدیل‌های ممکن انتخاب می‌کنند (قلیچ، ۱۳۸۹: ۱۴۹) این افراد بر سر دو اصل توافق خواهند کرد: اصل اول که به توزیع آزادی‌های برابر اشاره دارد و معتقد است آزادی‌های اساسی باید به گونه‌ای باشد که همه افراد در بالاترین حد از بهره‌گیری برابر برخوردار باشند و این آزادی منافاتی با آزادی‌های دیگر نداشته باشد. در واقع این اصل معنای عام از عدالت شناخته می‌شود که مترادف با انصاف است. اصل دوم به این معناست که نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی تحمل نمی‌شود مگر اینکه دو شرط وجود داشته باشد، نخست آنکه این نابرابری‌ها باید مختص به مناصب و مشاغل باشد که تحت شرایط برابری عادلانه کلیه فرصت‌ها برای همه گشوده شده است. دوم آنکه منافی به حال پایین‌ترین سطح جامعه که فقرا باشند داشته باشد (رالز، ۱۳۸۳: ۸۴) و محروم‌ترین افراد در ساده‌ترین شکل اصل تفاوت، کسانی‌اند که در آزادی‌های اساسی برابر و فرصت‌های منصفانه با دیگر شهروندان سهیم می‌باشند ولی کمترین درآمد و ثروت را دارا هستند. نظر رالز در مورد عدالت توزیعی به ساخت جامعه و نهادهای درون آن معطوف است. نهادهای اجتماعی شیوه توزیع منابع را معین می‌کنند و قواعد تعیین حقوق، مزایا و انباشت سرمایه را در بردارند. در نهایت او معتقد است عدالت صرفاً به رفاه فردی انسان گره خورده است (قلیچ، ۱۳۸۹: ۱۴۹). از سوی دیگر احساس عدالت توزیعی از سوی مردم با انصاف ادراک شده از پیامدها سر و کار دارد و به منزله یک عامل بالقوه با کاربردهای مهم در زمینه‌های مختلف سازمان و جامعه در نظر گرفته می‌شود (هزار جریبی، ۱۳۹۰).

شکل ۱- مدل تحلیلی تحقیق

شکل ۱ نشان می‌دهد که در جامعه، قدرت، ثروت، فرصت‌ها و خدمات و امکانات بایستی به شیوه‌ای مناسب توزیع شوند و چگونگی توزیع این‌ها بحث عدالت توزیعی را مطرح می‌کند. در بحث‌های نظری پیرامون این که چگونه این منابع توزیع شوند تئوری‌های مختلفی مطرح شده است. در این میان، شیوه توزیع خدمات و امکانات (در این مقاله توزیع پارک‌ها و فضای سبز) در نهایت بر رضایتمندی شهروندان تأثیر می‌گذارد که این رضایت در حقیقت رضایت از دسترسی و نیز رضایت از کیفیت خدمات و امکانات می‌باشد. حال بحث رضایتمندی از این جا با تئوری برابری‌گرایانه و اندیشه‌های جان رالز گره می‌خورد که نظریه وی توجه ویژه‌ای به گروه‌های محروم و اقشار کم‌درآمد دارد. منطقه شش شهرداری مشهد از این جنبه یکی از مناطق محروم این شهر می‌باشد. در حقیقت رالز هم در نظریه خود به دنبال شناسایی نمایندگان گروه کم‌منافع است. گروه‌هایی که منافع آن‌ها به صورت منصفانه در جامعه تأمین نمی‌شود.

۴- روش‌شناسی

تحقیق حاضر به دلیل برخورد مستقیم با نمونه مورد مطالعه و تحلیل نحوه دسترسی به یکی از انواع خدمات در شهر مشهد پژوهشی کاربردی است و از لحاظ ماهیت در زمره تحقیقات توصیفی - تحلیلی قرار می‌گیرد. روش گردآوری اطلاعات در این مقاله اسنادی - پیمایشی است، به این صورت که در تکمیل مبانی نظری و ادبیات تحقیق از منابع علمی و پژوهشی نظیر کتاب، پایان‌نامه و مقالات علمی استفاده شده و شاخص‌های پژوهش نیز به دست آمده است. سپس با طراحی پرسش‌نامه و تکمیل آن تلاش شده است اطلاعات مورد نیاز به دست آید. جامعه آماری این پژوهش شهروندان منطقه ۶ شهر مشهد می‌باشد که به نوعی از خدمات شهرداری مشهد استفاده می‌کنند. با توجه به جمعیت این منطقه که در سال ۱۳۹۵ برابر با (۲۳۴۰۱۲) نفر بوده است تعداد ۳۸۴ نفر بر مبنای معادله کوکران و با روش نمونه‌گیری تصادفی به عنوان نمونه انتخاب گردید. در این مقاله از روش آلفای کرونباخ برای سنجش قابلیت اعتماد استفاده شده است. با استفاده از نرم‌افزار SPSS مقدار ضریب آلفا برای نمونه ۳۸۴ تایی پرسش‌نامه (0.735) به دست آمده است که بیش از (0.7) می‌باشد از این رو می‌توان گفت پرسش‌نامه مورد نظر از پایایی لازم برخوردار می‌باشد. بخشی از اطلاعات مورد نیاز مانند آمارها و نقشه نیز با مراجعه به سازمان‌های مرتبط به دست آمده است. در مرحله تحلیل اطلاعات، از آزمون چولگی^۱ و کشیدگی^۲ جهت سنجش نرمال بودن داده‌های پژوهش و از آزمون‌های تی تست تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. برای شناخت میزان رضایتمندی شهروندان از دسترسی و کیفیت پارک‌ها از ۷ شاخص در قالب ۳۸ گویه استفاده شده است. جدول ۱ شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

---

1. Skewness
2. Kurtosis

جدول ۱- شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش

شاخص	متغیرها
دسترسی	کیفیت پیاده‌روها، کمیت پیاده‌روها، سهولت دسترسی از طریق وسایل حمل‌ونقل عمومی، سهولت دسترسی باتوجه‌به محل سکونت ساکنین، جانمایی درست و مکان‌یابی مناسب پارک‌ها، سهولت رفت‌وآمد معلولین، مناسب بودن برای سالمندان و کودکان، تناسب تعداد پارک‌ها با جمعیت منطقه
مبلمان	محل قرارگیری نیمکت‌ها، سنگ‌فرش به‌کاررفته در پارک، تعداد پایه‌های روشنایی، کف‌پوش مناسب و رنگ‌بندی به‌کاررفته در مبلمان
بهداشت	تعداد سرویس‌های بهداشتی برای معلولین، تعداد سطل‌های زباله، نظافت پارک، تعداد آبخوری‌ها و فضای اطراف آبخوری
امنیت	استحکام فضای بازی کودکان، امنیت زنان، حضور در هر ساعت از شبانه‌روز، وجود نگهبان و ایمنی تأسیسات
خدمات	تعداد وسایل ورزشی، محل قرارگیری بوفه و تعداد آن، مکان مناسب برای مطالعه، استاندارد بودن کافی بودن مقیاس زمین‌بازی کودکان
کیفیت فضای سبز	تعداد کافی درختان، ترکیب و نوع گل‌های به‌کاررفته در پارک‌ها، فضای چمن‌کاری
مدیریت	نقش شهرداری در بهبود وضعیت، نظرخواهی از شهروندان، تعداد کافی نیروهای کار

(Maniruzzaman, et al, 2021; Liu & xiao, 2021; Basu et al, 2021)؛ ایزدی وهمکاران، ۱۳۹۵؛ ناصر ومحمدی، ۱۳۹۵؛ شیخی وهمکاران، ۱۳۹۵)

۵- یافته‌ها

در این قسمت ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه آماری پژوهش بررسی شده است. در بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی، اطلاعات کلی پاسخ‌دهندگان در ارتباط با مؤلفه‌هایی مثل سن، جنس، وضعیت تأهل، مدت‌زمان اقامت و میزان تحصیلات ارائه می‌گردد و در بخش دوم به تجزیه و تحلیل اطلاعات مرتبط با پرسش‌های پژوهش پرداخته می‌شود. در این بخش از آزمون چولگی و کشیدگی جهت سنجش نرمال بودن داده‌های پژوهش و به‌تبع آن به‌کارگیری آزمون‌های تی تست تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

۵-۱- یافته‌های توصیفی

حداقل سن پاسخ‌دهندگان، ۲۰ سال و حداکثر سن ۶۴ سال بوده است که به چهار گروه سنی (۲۰-۳۰ سال، ۳۰-۴۰ سال، ۴۰-۵۰ سال و ۵۰ سال به بالا) تقسیم گردیده است. بیشتر پاسخگویان را گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال با ۵۶.۸ درصد و سپس سنین ۳۰ تا ۴۰ سال با ۲۴.۱ درصد تشکیل می‌دهند. همچنین ۵۰.۵ درصد پاسخ‌دهندگان را مردان و ۴۹.۵ درصد را زنان تشکیل داده‌اند که ۵۸.۷ درصد متأهل و ۴۱.۳ درصد آنان مجرد بوده‌اند. در بررسی‌های صورت‌گرفته مشخص شد که ۶۶.۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بیش از پانزده سال را در منطقه موردنظر سکونت داشته‌اند. از نظر میزان تحصیلات ۱۵.۵ درصد آنان دارای مدرک ابتدائی، ۱۸.۸ درصد آنان دارای مدرک سیکل، ۳۰ دارای مدرک دیپلم، ۲۸.۱ درصد آنان مدرک لیسانس و در نهایت ۷.۶ درصد با مدرک کارشناسی ارشد مجموع پاسخ‌گویان به پرسش‌نامه موردنظر را تشکیل می‌دهند.

۵-۲- یافته‌های تحلیلی

۵-۲-۱- آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

به منظور شناسایی نرمال و یا غیرنرمال بودن داده‌های پژوهش از آزمون چولگی و کشیدگی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. چنانچه مقادیر دو ستون چولگی و کشیدگی بین ۲- و ۲+ قرار گیرند، پیش فرض نرمال بودن برقرار خواهد بود. با توجه به جدول ۲ مقدار چولگی و کشیدگی شاخص‌ها در محدوده تعریف شده (استاندارد) قرار گرفته است، بنابراین نرمال بودن توزیع داده‌ها را می‌توان پذیرفت.

جدول ۲- آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

شاخص	دسترسی	میلان	بهداشت	امنیت	خدمات	فضای سبز	مدیریت
چولگی	-۰.۳۲۵	-۰.۳۹۶	-۰.۰۴۸	۰.۳۱۹	۰.۴۴۰	۰.۴۵۱	-۱.۰۶۲
کشیدگی	-۰.۷۱۹	-۰.۲۳۱	۰.۴۰۳	۰.۰۱۸	۰.۱۵۲	-۰.۸۹۰	۱.۰۱۵

۵-۲-۲- میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش از پارک‌ها

برای شناخت میزان رضایتمندی شهروندان از دسترسی و کیفیت پارک‌ها از هفت شاخص و ۳۸ گویه استفاده شده است که نتایج آن با استفاده از آزمون تی در ادامه می‌آید. طبق جدول ۳ ملاحظه می‌شود که در شاخص دسترسی، مقدار آماره t برابر است با $2/72$ - و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز 0.007 می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر ۲.۸۵ بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از میانگین نظری ۳ و منفی بودن آماره t می‌توان نتیجه گرفت دسترسی شهروندان با توجه به وضعیت توزیع پارک‌ها و بوستان‌ها در منطقه شش شهرداری مشهد از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. به علاوه این که نقشه پراکندگی پارک‌های منطقه (شکل ۲) نیز نشان از پراکنش نامناسب پارک‌ها دارد. در شاخص میلان، مقدار آماره t برابر است با ۴.۲۹، درجه آزادی ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز 0.00 می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر ۳.۲۹ بوده که به علت بیشتر بودن این مقدار از عدد ۳ و مثبت بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار می‌باشد. در شاخص امنیت ملاحظه می‌شود که مقدار آماره t برابر است با ۹.۲۴۰- و درجه آزادی نیز برابر است با ۳۸۳ و مقدار سطح معناداری نیز 0.00 می‌باشد با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر ۲.۵۶ بوده و به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

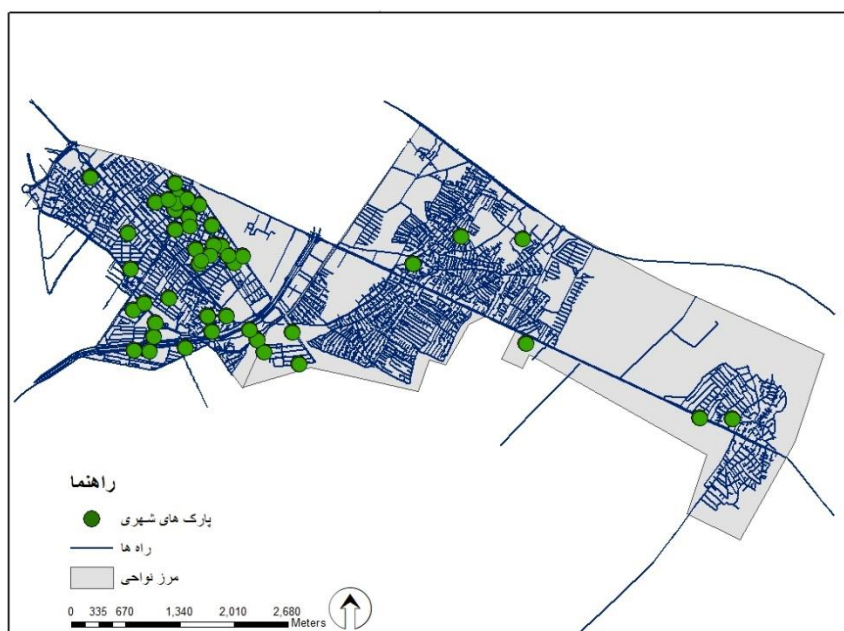

جدول ۳- وضعیت شاخص های دسترسی، مبلمان و امنیت با استفاده از آزمون T

شاخص‌ها	گویه‌ها	شاخص‌های توصیفی				آزمون تی تک نمونه‌ای
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	
مبلمان و امنیت	پیاده رو برای دسترسی به پارک و بوستان به میزان کافی طراحی شده است	۳۸۴	۳.۰۸۹	۱.۵۰۸	۱.۰۲۹	۳۸۳
	با وسیله حمل و نقل عمومی (اتوبوس، مترو و...) به راحتی به پارک می‌توان دسترسی یافت	۳۸۴	۳.۲۵۰	۱.۳۸۹	۳.۱۴۳	۳۸۳
	پیاده رو ها از کیفیت مطلوبی برای ساکنین برخوردار است	۳۸۴	۳.۱۹۵	۱.۵۱۳	۲.۲۴۰	۳۸۳
	دسترسی به پارک و بوستان ها از محل زندگی (مسکن) برای ساکنان به سادگی امکان پذیر است	۳۸۴	۳.۰۳۹۶	۱.۴۴۴	۰.۴۷۷	۳۸۳
	جانمایی پارک‌ها و فضای سبز در منطقه به درستی صورت گرفته است	۳۸۴	۲.۸۰۲۰	۱.۴۹۱	-۲.۳۱۱	۳۸۳
	پارک‌های موجود در منطقه به صورت کاملاً استاندارد و منطقی پخش شده‌اند	۳۸۴	۲.۶۷۹۹	۱.۴۵۸	-۳.۸۲۲	۳۸۳
	امکان عبور صندلی چرخدار جهت استفاده معلولین برای رفتن به پارک به خوبی فراهم است	۳۸۴	۲.۴۸۱۸	۱.۴۳۷	-۶.۲۷۶	۳۸۳
	پارک ها و بوستان ها برای استفاده کودکان و افراد مسن مناسب است	۳۸۴	۲.۷۰۶۳	۱.۴۵۷	-۳.۵۱۰	۳۸۳
	تعداد پارک های منطقه با توجه به جمعیت آن مناسب است	۳۸۴	۲.۴۲۹۰	۱.۴۴۷	-۶.۸۶۹	۳۸۳
	نمره کل	۳۸۴	۲.۸۵۳	۰.۹۴۰	-۲.۷۲۹	۳۸۳
	محل قرار گیری نیمکت ها و تعداد آن ها از استاندارد کافی برخوردار است	۳۸۴	۳.۲۷۴	۱.۲۰۷	۳.۹۴۹	۳۸۳
	سنگ فرش به کار رفته در پارک ها و بوستان ها از زیبایی کافی برخوردار است	۳۸۴	۳.۱۳۹	۱.۳۸۶	۱.۷۴۱	۳۸۳
	پایه های روشنایی در پارک ها در مکان های مناسبی واقع شده است	۳۸۴	۳.۲۱۸	۱.۳۳۹	۲.۸۳۱	۳۸۳
	زمین بازی کودکان از کف پوش مناسب برخوردار است	۳۸۴	۳.۳۳۳	۱.۳۶۱	۴.۲۶۴	۳۸۳
	مبلمان به کار رفته در پارک ها از رنگ بندی متنوع و متناسب با محیط برخوردار است	۳۸۴	۳.۰۸۶	۱.۳۱۲	۱.۱۳۹	۳۸۳
نمره کل	۳۸۴	۳.۲۹۹	۰.۸۵۰	۴.۲۹۹	۳۸۳	
فضای بازی کودکان از لحاظ ایمنی و استحکام از وضعیت خوبی برخوردار است	۳۸۴	۲.۵۹۴	۱.۴۸۲	-۴.۷۶۹	۳۸۳	

۰.۰۰۰	۳۸۳	-۱۳۶۱۸	۱.۳۱۲	۱.۹۷۳	۳۸۴	زنان در استفاده از پارک‌های منطقه از امنیت کافی برخوردارند
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۱۵.۷۵۶	۱.۲۷۲	۱.۸۴۸	۳۸۴	استفاده از پارک و بوستان‌ها در هر ساعت از شبانه‌روز بدون استرس و مزاحمتی امکان‌پذیر است.
۰.۰۲۵	۳۸۳	۲.۲۴۶	۱.۵۰۹	۳.۱۹۵	۳۸۴	پارک‌های منطقه از نگرهبان برخوردارند
۰.۸۱۴	۳۸۳	۰.۲۳۶	۱.۴۶۰	۳.۰۲۰	۳۸۴	تاسیسات موجود در پارک از ایمنی کافی برخوردار هستند
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۹.۲۴۰	۰.۸۹۳	۲.۵۲۶	۳۸۴	نمره کل

شکل ۲ نیز نشان می‌دهد که تمرکز پارک‌ها در بخش غربی منطقه شش بیشتر بوده و در بخش شرقی، مرکزی و شمالی تعداد پارک‌ها بسیار محدود است. علاوه بر آن نتایج میدانی پژوهش نیز در خصوص تعداد پارک‌ها نشان می‌دهد اکثریت پاسخ‌دهندگان از تعداد پارک‌های موجود در منطقه با توجه به جمعیت ساکن در آن رضایتی نداشته و مکان‌یابی این پارک‌ها را نیز نامناسب دانسته‌اند

شکل ۲- پراکنش پارک‌های شهری در منطقه شش (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

مطابق جدول ۴، در شاخص بهداشت، مقدار آماره t برابر است با -۴.۰۳ ، درجه آزادی ۳۸۳ و سطح معناداری نیز ۰.۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر ۲.۸۰ است که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد ۳ و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد. در شاخص خدمات ملاحظه می‌شود که

مقدار آماره t برابر است با -0.05 و درجه آزادی نیز برابر است با 383 و مقدار سطح معناداری نیز 0.000 می باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر 2.548 بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد 3 و منفی بودن آماره t این شاخص نیز همچون شاخص دسترسی، بهداشت و امنیت از نظر شهروندان از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی باشد. در شاخص کیفیت فضای سبز ملاحظه می شود که مقدار آماره t برابر است با 16.970 و درجه آزادی نیز برابر است با 383 و مقدار سطح معناداری نیز 0.000 می باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر 3.85 بوده که به علت بیشتر بودن این مقدار از عدد 3 و مثبت بودن آماره t این شاخص از وضعیت مطلوبی از نظر شهروندان برخوردار است. و در شاخص مدیریت نیز ملاحظه می شود که مقدار آماره t برابر است با -8.278 و درجه آزادی نیز برابر است با 383 و سطح معناداری نیز 0.000 می باشد. با توجه به اینکه در سطح معناداری ($p < 0.05$) میانگین شاخص مورد نظر 2.43 بوده که به علت کمتر بودن این مقدار از عدد 3 و منفی بودن آماره t این شاخص از وضعیت نامطلوبی برخوردار می باشد. در مجموع ملاحظه می شود که شاخص های مبلمان و کیفیت فضای سبز توانسته است رضایت شهروندان را جلب نمایند و بنابراین از نظر آنان در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند.

جدول ۴- وضعیت شاخص های بهداشت، خدمات، کیفیت فضای سبز و مدیریت با استفاده از آزمون T تک نمونه ای

شاخص ها	گویه ها	شاخص های توصیفی				آزمون تی تک نمونه ای
		تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	
شاخص های بهداشت و مدیریت	در پارک منطقه سرویس بهداشتی به تعداد کافی برای معلولین فراهم است	384	2.2409	1.31145	-10.075	0.000
	سطح های زباله به تعداد کافی در پارک ها و بوستان ها توزیع شده است	384	2.6766	1.36453	-4.126	0.000
	پارک ها و بوستان از تعداد کافی سرویس بهداشتی برخوردار است	384	2.5776	1.40709	-5.226	0.000
	فضای کنار آب خوری ها و ارتفاع آن ها به درستی طراحی شده است	384	2.8185	1.33845	-2.361	0.019
	محدوده های داخل پارک به طور مستمر مورد نظافت قرار می گیرند	384	3.4884	1.30930	6.494	0.000
	تعداد آب خوری موجود در پارک ها به میزان کافی فراهم است	384	3.0495	1.43312	0.601	0.548
	نمره کل	384	2.8086	0.82503	-4.039	0.000

۰.۰۰۱	۳۸۳	-۳.۳۱۴	۱.۳۶۹۴۹	۲.۷۳۹۳	۳۸۴	تعداد وسایل ورزشی موجود در پارک متناسب با جمعیت منطقه می باشد	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۶.۰۰۷	۱.۳۳۸۸۲	۲.۵۳۸۰	۳۸۴	محل قرار گیری بوفه های خوراکی در پارک به درستی طراحی وموقعیت یابی شده است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۱۰.۷۹۴	۱.۳۲۵۲۲	۲.۱۷۸۲	۳۸۴	پارک های منطقه از محیط مناسبی برای مطالعه برخوردار است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۴.۸۰۳	۱.۳۷۵۴۶	۲.۶۲۰۵	۳۸۴	طراحی زمین های بازی در پارک به صورت استاندارد صورت گرفته است	۴ ۳
۰.۰۸۳	۳۸۳	-۱.۷۳۷	۱.۴۲۲۲۷	۲.۸۵۸۱	۳۸۴	پارکینگ خودرو برای پارک منطقه تعریف شده است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۸.۷۸۳	۱.۳۵۳۹۱	۲.۳۱۶۸	۳۸۴	پارک ها وبوستان های منطقه از بوفه به تعداد کافی برخوردار است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۵.۳۸۱	۱.۳۲۳۸۲	۲.۵۹۰۸	۳۸۴	در مجموع پارک ها وبوستان های منطقه شش از وضعیت مطلوبی برخوردار است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۹.۰۰۵	۰.۸۷۲۱۶	۲.۵۴۸۸	۳۸۴	نمره کل	
۰.۰۰۰	۳۸۳	۱۱.۲۱۰	۱.۱۷۳۵۶	۳.۷۵۵۸	۳۸۴	ترکیب ونوع گل ها ودرختان فضای سبز منطقه متنوع ورضایت بخش است	
۰.۰۰۰	۳۸۳	۱۴.۷۰۶	۱.۱۴۴۶۲	۳.۹۶۷۰	۳۸۴	توزیع وتراکم درختان موجود در پارک ها وبوستان ها به درستی صورت گرفته است	۵ ۴ ۳
۰.۰۰۰	۳۸۳	۱۳.۱۷۱	۱.۱۰۳۵۰	۳.۸۳۵۰	۳۸۴	پارک ها وبوستان ها به اندازه کافی از فضای چمن کاری شده برخوردار هستند	
۰.۰۰۰	۳۸۳	۱۶.۹۷۰	۰.۸۵۴۷۳	۳.۸۵۲۶	۳۸۴	نمره کل	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۷.۸۵۶	۱.۴۱۸۶۴	۲.۳۵۹۷	۳۸۴	شهرداری منطقه در بهبود وارتقاء کیفیت پارک های منطقه کوشش مناسبی دارد	
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۹.۷۴۹	۱.۳۴۹۴۳	۲.۲۴۴۲	۳۸۴	در بهبود وضعیت پارک ها وبوستان های منطقه ارائه نظر وایفای نقش ساکنان مورد توجه شهردار منطقه بوده است	۶ ۵ ۴

۰.۰۰۱	۳۸۳	-۳.۴۳۷	۱.۵۳۷۵۸	۲.۶۹۶۴	۳۸۴	نیروی کار به اندازه کافی برای پارک ها در نظر گرفته شده است
۰.۰۰۰	۳۸۳	-۸.۲۷۸	۱.۱۹۱۳۵	۲.۴۳۳۴	۳۸۴	نمره کل

۵-۲-۳- شاخص‌های دارای بیشترین تاثیر در میزان رضایتمندی شهروندان

برای رتبه بندی وضعیت شاخص‌های مربوط به رضایتمندی شهروندان از پارک‌های منطقه از آزمون فریدمن استفاده شده است. باتوجه به مقدار آمار کای دو و سطح معناداری در جدول ۵، رتبه‌بندی بین شاخص‌ها با معناست و شهروندان رتبه‌بندی متفاوتی درباره رضایت از پارک‌ها دارند.

جدول ۵- نتایج آماره آزمون جهت بررسی آزمون فریدمن

۳۸۴	حجم نمونه
۳۹۶.۸۸۴	آماره کای دو
۶	درجه آزادی
۰.۰۰۰	سطح معناداری

جدول شماره ۶ میانگین رتبه هر شاخص را نمایش می‌دهد. بر اساس این جدول بالاترین رتبه مربوط به متغیر کیفیت فضای سبز و پس از آن مبلمان می‌باشد. شاخص بهداشت، دسترسی، امنیت، خدمات و مدیریت در مرتبه‌های بعدی قرار می‌گیرد.

جدول ۶- آزمون فریدمن برای متغیرهای تحقیق

رتبه	شاخص	میانگین رتبه
۱	کیفیت فضای سبز	۵.۸۰
۲	مبلمان	۴.۷۲
۳	بهداشت	۴.۰۲
۴	دسترسی	۴.۰۰
۵	امنیت	۳.۲۵
۶	خدمات	۳.۱۱
۷	مدیریت	۳.۱۰

۶- بحث

همان‌طور که پیش‌تر نیز به آن اشاره گردید عدالت توزیعی بر تخصیص منصفانه منابع در میان افراد متنوع جامعه تاکید دارد. عدالتی که در گرو آن تمامی منابع موجود در جامعه به‌درستی توزیع شده و اصل برابری در آن کاملاً مشهود باشد. در این

راستا جان رالز نیز که عدالت را به مثابه «انصاف» می‌شمارد و از آزادی برابر و فرصت‌های برابر دفاع می‌کند. از منظر نظریه برابری خواهانه‌ی رالز در رابطه با عدالت توزیعی، هیچ نابرابری مجاز نیست مگر این که به نفع اقشار کم‌درآمد باشد و منافی به حال پایین‌ترین سطح جامعه که فقرا باشند داشته باشد. با توجه به آنچه از نظریه جان رالز استنباط می‌شود و پژوهش حاضر نیز که عدالت توزیعی را در خصوص پارک‌های شهری مدنظر قرار داده است، در خصوص محدوده مورد مطالعه پژوهش می‌توان این‌گونه استدلال نمود که منطقه شش با جمعیتی معادل ۲۳۲۰۱۲ نفر یعنی هفت درصد از جمعیت مشهد، به‌عنوان یکی از مناطق حاشیه‌نشین این شهر شناخته می‌شود و از حیث سرانه درآمدی رتبه یازدهم را در میان ۱۳ منطقه شهرداری مشهد به خود اختصاص داده است (معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی، ۱۴۰۰)؛ بنابراین، منطقه شش از نظر درآمدی یکی از مناطق محروم مشهد به شمار می‌آید. سرانه فضای سبز این منطقه در سال ۱۳۹۸ برابر با ۵.۸۵ مترمربع بوده است، در حالی که سرانه فضای سبز در مشهد ۱۷.۲۹ مترمربع می‌باشد و این تفاوت زیاد، نشان از وضعیت نامناسب منطقه محروم شش در این خصوص دارد. در رابطه با دسترسی و کیفیت پارک‌های منطقه نیز طبق نتایج حاصل از آزمون تی تست می‌توان دریافت این پارک‌ها دسترسی مناسبی ندارند و از نظر بهداشتی، خدماتی، امنیتی و مدیریتی از وضعیت مناسبی برخوردار نمی‌باشند. در مجموع، اگر از منظر نظریه رالز به وضعیت توزیع، دسترسی و کیفیت پارک‌ها و در کل، میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش نگریسته شود، می‌توان گفت ضعف شدیدی در زمینه عدالت توزیعی وجود دارد. هنگامی می‌توان عادلانه بودن توزیع امکانات (در این پژوهش پارک‌ها) را پذیرفت که بیشترین برخورداری‌ها به ضعیف‌ترین و محروم‌ترین بخش جامعه اختصاص یابد و منطقه شش مشهد به‌عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. در حقیقت اگر وضعیت کنونی عدالت توزیعی به‌سان وضعیتی ناعادلانه توصیف شود، می‌توان و بایستی گام‌هایی برداشت تا با ارتقای رضایت محروم‌ترین‌ها، به‌سوی وضعیتی عادلانه‌تر گام برداشت.

نتایج این پژوهش با پژوهش‌های فصیحی و همکاران (۱۳۹۹) و فیروز و همکاران (۱۳۹۸) که عدم توزیع متوازن پارک‌ها و نیز دسترسی نامطلوب شهروندان ایلام و بناب را نتیجه گرفته‌اند؛ و نیز پژوهش حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۴) که به این نتیجه رسیدند که پارک‌های شهر آمل نامناسب توزیع شدند و نامناسب بودن الگوی پراکنش فضای سبز شهری و نیز کاهش رضایت و مراجعات مردمی به پارک‌ها را باعث شده است؛ و همچنین هرمزی و همکاران (۱۳۹۳) که عدم رضایت از کیفیت پارک‌های شهر بندرعباس و عدم رضایت شهروندان را نتیجه گرفته‌اند، هم راستا می‌باشد. در بین پژوهش‌های خارجی نیز نتایج این مقاله با پژوهش‌های منیرالزمان و همکاران (۲۰۲۱) در رابطه با وضعیت نامطلوب پارک‌های شهری در دمام عربستان از نظر شاخص بهداشت، امنیت و دسترسی و در نتیجه عدم رضایت شهروندان هم راستا می‌باشد. همچنین پژوهش تلال و همکاران (۲۰۲۱) در عدم رضایت از دسترسی شهروندان به پارک‌های شهری پورتلند و اورگان؛ پژوهش ویلیامز و همکاران (۲۰۲۰) در خصوص نابرابری بین گروه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی برای دسترسی به پارک‌های امن در ایالت متحده که این نابرابری‌ها در بین اقلیت‌های نژادی و قومی و گروه‌های کم‌درآمد در حال تشدید است؛ پژوهش ویو و همکاران (۲۰۲۰) که به این نتیجه رسیدند که دسترسی بیشتر به پارک با رضایتمندی مردم محله همراه است؛ پژوهش بیکر و همکاران (۲۰۱۶) که نتیجه گرفتند پارک‌ها با وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع رابطه تنگاتنگی داشته و محلات کم‌درآمد شهری از این موضوع رنج می‌برند، هم نظر می‌باشد. باین حال با پژوهش نای و همکاران (۲۰۱۳) که در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مناطق شهری با نرخ بالای فقر و نژاد سیاه‌پوست و اسپانیایی‌زبان به پارک‌ها دسترسی مطلوبی داشتند، اما از فضای سبز

بسیار محدودی برخوردار بودند، مغایرت دارد و اتفاقاً شهروندان منطقه شش از کیفیت فضای سبز راضی بوده‌اند، گرچه عدم رضایت خود را از نظر دسترسی اعلام نمودند. در واقع، دسترسی مناسب به فضای سبز و پارک‌ها برای شهروندان این منطقه نسبت به کیفیت فضای سبز در اولویت قرار داشته است.

۷- نتایج

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان رضایتمندی شهروندان منطقه شش شهرداری مشهد از پارک‌های شهری از منظر عدالت توزیعی انجام شده است. به منظور پاسخگویی به سؤالات پژوهش، رضایتمندی شهروندان در قالب ۷ شاخص و ۳۸ گویه، در دو بعد (دسترسی و کیفیت) مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج حاصل از آزمون هر یک از شاخص‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است.

نتایج نشان می‌دهد، شاخص مبلمان و کیفیت فضای سبز، بیشترین میزان رضایت و شاخص‌های دسترسی، بهداشت، امنیت، خدمات و مدیریت کمترین میزان رضایت شهروندان منطقه شش را به خود اختصاص داده است؛ بنابراین با توجه به نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای، می‌توان فرضیه مرتبط با این بخش مبنی بر پایین بودن میزان رضایتمندی شهروندان منطقه از دسترسی و کیفیت پارک‌ها را پذیرفت.

از سوی دیگر با توجه به آنچه از منظر نظریه عدالت توزیعی رالز درباره موضوع رضایتمندی شهروندان از پارک‌های منطقه شش گفته شد، می‌توان توزیع نامناسب پارک‌ها و نامناسب بودن وضعیت در دو بعد دسترسی و کیفیت که خود را در رضایتمندی پایین شهروندان نشان می‌دهد را ناعادلانه نیز تعبیر کرد. چرا که وقتی می‌توان عادلانه بودن توزیع امکانات (در این پژوهش پارک‌ها) را پذیرفت که بیشترین برخورداری‌ها به ضعیف‌ترین و محروم‌ترین بخش جامعه اختصاص یابد و منطقه شش مشهد به‌عنوان یکی از مناطق محروم این شهر، از این نظر از عدالت کمتری برخوردار بوده است. از این رو، شهروندان منطقه شش نیز به‌عنوان یکی از مناطق محروم شهر مشهد، بایستی فرصت‌های برابر همگام با دیگر مناطق شهر به‌ویژه مناطق برخوردارتر داشته باشند. به‌هرحال یک نکته اساسی در نظریه رالز این است که نهادها هستند که شیوه توزیع منابع و امکانات را تعیین می‌کنند، بنابراین شهرداری بایستی نسبت به توزیع مناسب همه امکانات و خدمات در شهر حساس و کوشاتر باشد، به همان سان که پیشنهاد می‌شود این حساسیت در رابطه با توزیع و نیز کیفیت‌بخشی به پارک‌ها در منطقه شش نیز دنبال شود تا میزان رضایتمندی ساکنان این منطقه افزایش یابد.

- احمدی، فرزانه، و سیدعلی علوی. (۱۳۹۳). «مدلسازی دسترسی به پارک های شهری با رویکرد عدالت فضایی پارک های منطقه ۶ کلانشهر تهران». *نشریه کاربردی تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، (شماره ۳۴)، ۸۹-۶۹.
- امین نیری، بهناز، و همکاران. (۱۳۹۶). «تحلیل فضایی خدمات هفتگانه شهری بر اساس رویکرد عدالت توزیعی». *دانش شهرسازی*. (شماره ۱)، ۶۹-۵۵.
- ایزدی، حسن، و زینب کرامتی. (۱۳۹۵). «بررسی وضعیت دسترسی به پارک های شهری و عوامل موثر بر آن از دیدگاه کاربران: نمونه مورد مطالعه شهر شیراز». *نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری*، (شماره ۲۷)، ۵۲-۳۷.
- آبرکار، رز. (۱۳۹۳). «بررسی توزیع فضایی-مکانی فضای سبز شهری و مکان یابی بهینه آن (مطالعه موردی: شهر جیرفت)». *پایان نامه کارشناسی ارشد*. زاهدان: دانشکده جغرافیا.
- بشیریه، حسین. (۱۳۷۵). «تاریخ اندیشه سیاسی در قرن بیستم، فلسفه سیاسی جان رالز». *نشریه اطلاعات سیاسی اقتصادی*، (شماره یک و دو). ۴۳-۳۶.
- پورا احمد، احمد، و همکاران. (۱۳۹۰). «بررسی نقش کیفیت محیط سکونت در مهاجرت های درون شهری. مطالعه موردی: بافت قدیم خرم آباد». *پژوهش های جغرافیای انسانی*. (شماره ۷۵)، ۳۶-۱۷.
- جعفری، فیروز، و همکاران. (۱۳۹۸). «تحلیل توزیع پارک های شهری با رویکرد عدالت فضایی مطالعه موردی: شهر بناب». *فصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری*. (شماره ۱)، ۵۶-۴۴.
- حاتمی نژاد، حسین، و همکاران. (۱۳۹۴). «تحلیل توزیع مکانی - فضایی پارک های درون شهری آمل با رویکرد عدالت اجتماعی». *فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، (شماره ۲۷)، ۵۳-۲۹.
- داداش پور، هاشم، و همکاران. (۱۳۹۳). «بررسی و توزیع عادلانه خدمات شهری و الگوی پراکنش آن ها در شهر همدان». *مطالعات شهری*. (شماره ۱۲)، ۱۸-۳.
- زیاری، کرامت الله، و همکاران. (۱۳۹۲). «بررسی و سنجش عدالت فضایی بهره مندی از خدمات عمومی شهری بر اساس توزیع جمعیت و قابلیت دسترسی در شهر بابلسر». *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، (شماره ۲۸)، ۲۴۱-۲۱۷.
- سروستانی، مهدی. (۱۳۹۱). «سنجش رضایت شهروندان ساکن شیراز از کیفیت خدمات پارک های شهری شیراز با استفاده از مدل تجزیه و تحلیل چند معیاره رضایت». *پایان نامه کارشناسی ارشد*. شهر شیراز: دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی.

شیخی، حجت، و همکاران. (۱۳۹۵). «ارتقاء کیفیت فضایی پارک های شهری به منظور افزایش بهره وری اجتماعی و پیشگیری جرائم ناهنجاری. مورد شناسی: پارک ملت شهر ایلام». **جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای**، (شماره ۲۱)، ۱۳۹-۱۵۲.

علوی، علی، و همکاران. (۱۳۹۳). «تحلیلی از وضعیت کمی و کیفی فضای سبز شهری با تاکید بر سنجش رضایتمندی ساکنین شهر نظرآباد». **معماری و شهرسازی**، (شماره ۴)، ۳۱-۴۲.

فصیحی، حبیب اله، و همکاران. (۱۳۹۹). «تحلیل دسترسی به بوستان های شهری با رویکرد عدالت فضایی. نمونه مطالعه: شهر ایلام». **برنامه ریزی فضایی**، (شماره ۲۷)، ۱۰۵-۱۱۸.

قبادی، نسرین. (۱۳۹۱). «بررسی توزیع نابرابری توزیع پارک ها در بین مناطق شهری تهران براساس شاخص تایل». **نشریه برنامه ریزی فضایی**، (شماره ۴)، ۱۳۳-۱۴۴.

قلیچ، وهاب. (۲۰۱۰). «معیارهای عدالت توزیعی مقایسه تطبیقی دیدگاه های جان رالز و شهید مطهری». **مطالعات اقتصاد اسلامی**، (شماره ۱)، ۱۶۳-۱۴۵.

کلی، ارین، و جان راولز. (۱۳۹۴). **عدالت به مثابه انصاف: یک بازگویی**. (عرفان ثابتی، مترجم). تهران: نشر ققنوس.

محمدی حمیدی، سمیه، و همکاران. (۱۳۹۵). «بررسی و تحلیل فضایی توزیع ودسترسی به خدمات عمومی شهری مورد مطالعه: خدمات آموزشی مقطع راهنمایی شهر میاندوآب». **آمایش جغرافیایی فضا**، (شماره ۲۱)، ۱۴۰-۱۲۵.

ناصر، مریم، و اصغر محمدی. (۱۳۹۵). «ارزیابی میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت پارک های درون شهری (مطالعه موردی: پارک های شهر اهر)». **مطالعات مدیریت شهری**، (شماره ۲۶)، ۴۳-۵۶.

هاروی، دیوید. (۱۳۷۶) **عدالت اجتماعی و شهر**. (فرخ حسامیان، محمد رضا حائری و بهروز منادی زاده، مترجم). تهران: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری.

هرمزی، ملیحه، و همکاران. (۱۳۹۳). **بررسی رضایت شهروندان از پارک ها و فضاهای سبز شهری مطالعه موردی: دوپارک در بندرعباس**. شهر مصدر: کنگره بین المللی پایداری در معماری و شهرسازی.

هزار جریبی، جعفر. (۱۳۹۰). «بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران)». **جامعه شناسی کاربردی**، (شماره ۲۲)، ۴۱-۶۲.

Bakar, N. A., Malek, N. A., & Mansor, M. (2016). "Access to parks and recreational opportunities in urban low-income neighbourhood". *Procedia-social and behavioral sciences*. (vol 234), 299-308.

Basu, S., & Nagendra, H. (2021). "Perceptions of park visitors on access to urban parks and benefits of green spaces". *Urban Forestry & Urban Greening*, (vol 57), 1-13.

Huang, Z., Du, X., & Yu, X. (2015). "Home ownership and residential satisfaction: Evidence from Hangzhou, China". *Habitat International*, (vol 49), 74-83.

Kaczynski, A. T., Hughey, S. M., Stowe, E. W., Wende, M. E., Hipp, J. A., Oliphant, E. L., & Schipperijn, J. (2020). "ParkIndex: Validation and application of a pragmatic measure of park access and use". *Preventive medicine reports*, (vol 20), 1-8.

Lau, J. C., & Chiu, C. C. (2003). "Accessibility of low-income workers in Hong Kong". *Cities*, (vol 20), 197-204.

Liu, R., & Xiao, J. (2021). "Factors Affecting Users' Satisfaction with Urban Parks through Online Comments Data: Evidence from Shenzhen, China". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, (vol 18), 1-22.

Mahmud, Shoaib. (2018). "Evaluating student accessibility to public parks using objective and subjective measures: A case of Ames, Iowa". *Master Theses*. Ames: Community and Regional Planning.

Maniruzzaman, K. M., Alqahtany, A., Abou-Korin, A., & Al-Shihri, F. S. (2021). "An analysis of residents' satisfaction with attributes of urban parks in Dammam city, Saudi Arabia". *Ain Shams Engineering Journal*. (vol 12), 3365-3374.

Park, K. (2017). "Psychological park accessibility: a systematic literature review of perceptual components affecting park use". *Landscape research*, (vol 42), 508-520.

Pasaogullari, N., & Doratli, N. (2004). "Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta". *Cities*, (vol 21), 225-232.

Sandel, M. (2016). "Justice, what do we deserve?". Lectures 15 & 16. Harvard University. <https://scholar.harvard.edu/sandel/justice>.

Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2017). "Distributive Justice", <https://plato.stanford.edu/entries/justice-distributive/>

Talal, M. L., & Santelmann, M. V. (2021). "Visitor access, use, and desired improvements in urban parks". *Urban Forestry & Urban Greening*, (vol 63), 1-14.

URL1: <https://zone.mashhad.ir/fa>

Wen, M., Zhang, X., Harris, C. D., Holt, J. B., & Croft, J. B. (2013). "Spatial disparities in the distribution of parks and green spaces in the USA". *Annals of Behavioral Medicine*, (v 45), 18-27.

Williams, T. G., Logan, T. M., Zuo, C. T., Liberman, K. D., & Guikema, S. D. (2020). "Parks and safety: A comparative study of green space access and inequity in five US cities". *Landscape and urban planning*, (v 201), 2-18.

Wu, W., Dong, G., Yeran, S. U. N., & Yun, Y. (2020). "Contextualized effects of Park access and usage on residential satisfaction: A spatial approach". *Land Use Policy*, (v 94), 1-9.